

Många har intresserat sig för frågan om vilken betydelse mystiska upplevelser har haft för den moderna naturvetenskapens uppkomst. En av dem var Sten Lindroth, idéhistoriker i Uppsala, och till vars minne Rolf Lindborg höll en föreläsning i Uppsala våren 1981. Föreläsningen, som hade titeln Vetenskap contra mystik, publicerades också i tidskriften *Insikt och Handling* nr 1 årg 2.

Rolf Lindborg diskuterar mystiska upplevelser hos Giordano Bruno, Johann Kepler och René Descartes. Om den sistnämnda heter det:

"Den egentlige skaparen av den moderna naturvetenskapens iskallt opersonliga världsbild, den som framställde visionen av det oändliga mekaniska universum, var René Descartes. ... Descartes, eller Cartesius, undfick själv sin vision - eller någon vision - under ett par gåtfulla extatiska upplevelser som han vittnar om i några för offentligheten icke avsedda anteckningar (citerade i R Lindborg, René Descartes). Den första av dessa två upplevelser kom på hösten 1619:

'Den 10 november 1619, när jag var fylld av hänförelse (enthusiasmum, 'uppfylldhet av Gud') och fann grunderna till en ny underbar vetenskap ...'.

Och den andra upplevelsen kom samma datum ett år senare, på dagen två år efter Descartes' första sammanträffande med den holländske teologen Isaac Beeckman, som kan ha haft stor inspirerande betydelse:

'Den 10 november 1620 började jag förstå grunden till den underbara uppfinningen ...'."

Bertrand Russell menade att man måste ställa sig skeptisk till vittnesbörd och erfarenheter, vilka framkallats av mystiska upplevelser. Dessa innebär nämligen ett abnormt sinnestillstånd, enligt Russell. Om detta har Rolf Lindborg bl a följande att säga:

"Vad som är det avgörande i dessa fall är inte den sinnesstämning, som astronomen¹⁾ respektive filosofen²⁾ befann sig i, när han kom fram till sina "sanningar" (av vilka åtskilliga naturligtvis inte kom att stå sig som sanningar, men det är en helt annan sak!), utan det helt avgörande är att de när de för sina medmänniskor *presenterade* sina fynd iakttog regeln att uppdelade problemen i så många delar som

behövdes för att förklara dem så klart och distinkt att det blev möjligt att pröva deras resultat, att vederlägga eller att bekräfta dem.

Är det sant, att abnorma eller utanför vanligt sunt förnuft gående erfarenheter eller sinnesstämningar ibland leder till nya och värdefulla upptäckter, dvs spelar de en roll för den vetenskapliga kreativiteten?

Ja. Den saken går inte ett tvivla på.

Men vad som är konstigt är att det verkar som om många vetenskapsteoretiker ser det som en alldeles *extra* fin prestation om en forskare på något så att säga "mystiskt" sätt kommit fram till en upptäckt, dvs ett sätt som inte innebär enbart rationella överväganden. Kepler är här paradexemplet, som *sökte* de pythagoreiska sfärernas harmoni i himlen men *fann* planetlagarna, och ett annat i litteraturen

otta namnt exempel är historien om hur kemisten Friedrich August Kekulé fann strukturformeln för bensolmolekylen. Han hade försökt länge utan framgång när han en kväll 1865 kom på lösningen när han satt och dånade framför sin eld-

stad. När han stirrade in i lågorna tyckte han sig se atomer dansa i ormlänkande formationer. Plötsligt bildade en av ormarna en ring genom att gripa tag i sin egen svans. Kekulé vaknade med ett ryck: han hade kommit på den nu berömda idén att representera molekystrukturen för bensol med en hexagonal ring (Hempel, *Vetenskapsteori* sid 24). Hade inte Kekulé varit berömvärdare om han hade varit *vaken* när han fann lösningen, och hade inte Kepler skrivit bättre om det *inte* hade funnits så mycken pythagoreisk mysticism inblandad i hans forskning?"

1) Kepler 2) Descartes

LC

O R M G I F T I S A L V A

Från DN 4/5-83 har vi saxat att ett Moraföretag - Swedlab - har utvidgat sitt sortiment med en ny produkt, nämligen en antiinflammatorisk salva. Salvan som blivit en försäljningssuccé innehåller ormgift från en släkting till skallerormen - lachesis. Förutom ormgiftet ingår bl a en slags murgröna (Giftsumak) med "utrensande effekt". Ormgiftet är givetvis utspätt till homeopatisk dos och enligt chefen för Swedlab, homeopat Gunnar Agebjär, kan salvan utan risk ätas.

Vidare sägs i DN-artikeln att den nya salvan, som förresten tycks vara bra för allsköns åkommor, betytt ett antal nya arbetstillfällen i Mora, så ingen klagar. Dessutom tycks efterfrågan på exportmarknaden vara stor och ökande.

Vad man undrar är om det inte skulle gå att hitta något odjur i Moratrakten vilket kunde malas ner i salvan. Därigenom skulle man ju kunna slippa importkostnaderna för ormgiftet och ytterligare bidra till att förbättra handelsbalansen.

Lennart Melin

G A R A N T E R A T O T E S T A T

I tidningen Må bra nr 1/83 görs reklam för kosmetika gjord på örter. Ett av säljargumenten är att ingredienserna garanterat inte har testats på djur! Ett tiotal av de ämnen som ingår räknas upp, t ex avocadoolja, bivax, arnica, sjögräsextrakt... Vad garanterar att dessa inte är skadliga för människan? I samma nummer av tidningen finns en intervju med astrologen Anders Ekström, som framställer astrologin som en vetenskap. Dessutom finns en ovederhäftig artikel om mistelpreparat, som nyligen godkänts som naturmedel mot cancer, och som beskrivs som undermedel i artikeln.

LC

A S T R O L O G I

Astrologin fortsätter att breda ut sig i massmedia. Nu ska TV ta upp ämnet tolv söndagar i höst i programmet Mitt i planeten, enligt DN 26/8-83. TV 2:s nöjeschef Lars Boberg försvarar programvalet med att man tvingas göra "veckotidningsunderhållning" p g a minskade anslag. Varför minskade anslag måste innebära att man gör program om just astrologi är dock svårt att förstå.

LC

I Science 24/3-83 kritiserar en brevskrivare en tidigare artikel i Science, där astrologin försvarades. Brevskrivaren pekar på att astrologerna är mycket oeniga i sin syn på de olika "husen" och planeternas inbördes ställningar. (Husen räknas ut från födelsetid, -dag och -plats.) Vidare understryker han att den överväldigande majoriteten av de undersökningar som gjorts inte har kunnat finna några som helst bevis för astrologin.

LC

Ä R F Ö R E N I N G E N S

S E K R E T E R A R E S Y N S K ?

I DN fanns en lång artikel om en sierska i Hökarängen 17/8-83. (Spåkvinnan sista halmstrået när livet kört ihop sig). Artikelförfattaren Barbro Jöberger beskriver hur hon lät sig spås av kvinnan, som påstår sig vara "klärvoajant" sedan barn domen. Hon kan bl a se om någon är gravid, innan den gravida själv vet om det.

Men spåkvinnor har inte monopol på denna förmåga. Det har hänt att även jag kunnat se sådant, men jag anser mig inte för den skull äga övernaturliga gåvor. En troligare förklaring är att de stora hormonförändringar, som äger rum redan tidigt i

graviditeten, sätter spår i ansiktet. Men en sådan prosaisk förklaring kan ju inte de "klärvoajanta" godta, den skulle ju beröva dem deras auktoritet som personer med exceptionella mystiska förmågor.

LC

G E N F O R S K N I N G

Sten Johansson, Ofstad väcker ogrundad fruktan, Dagens Nyheter 8/4-83.

Sten Johansson ger svar på tal på en artikel av Harald Ofstad som stod i DN 18/3. Ofstad som är professor i praktisk filosofi uttalar sig i sin artikel fientligt om vetenskapen och beskriver den tekniska och genetiska forskningen som en förbannelse. Johansson visar på det orimliga i sådana generella fördömanden och kritiserar Ofstads sätt att med åberopande av atombomben varna för resultaten av dagens genetiska forskning. Ofstad svarar i DN 28/4-83.

LC

K V A C K S A L V E R I

En magnetterapeut i Laholm har dömts för kvacksalveri. Terapeuten påstod att hans magnetiska spolar, plattor och apparater kunde bota sjukdomar. Utrustningen levererades till ca 30 000 personer och omsättningen blev mellan tre och fyra miljoner kronor.

LC

F Ö R E N I N G E N

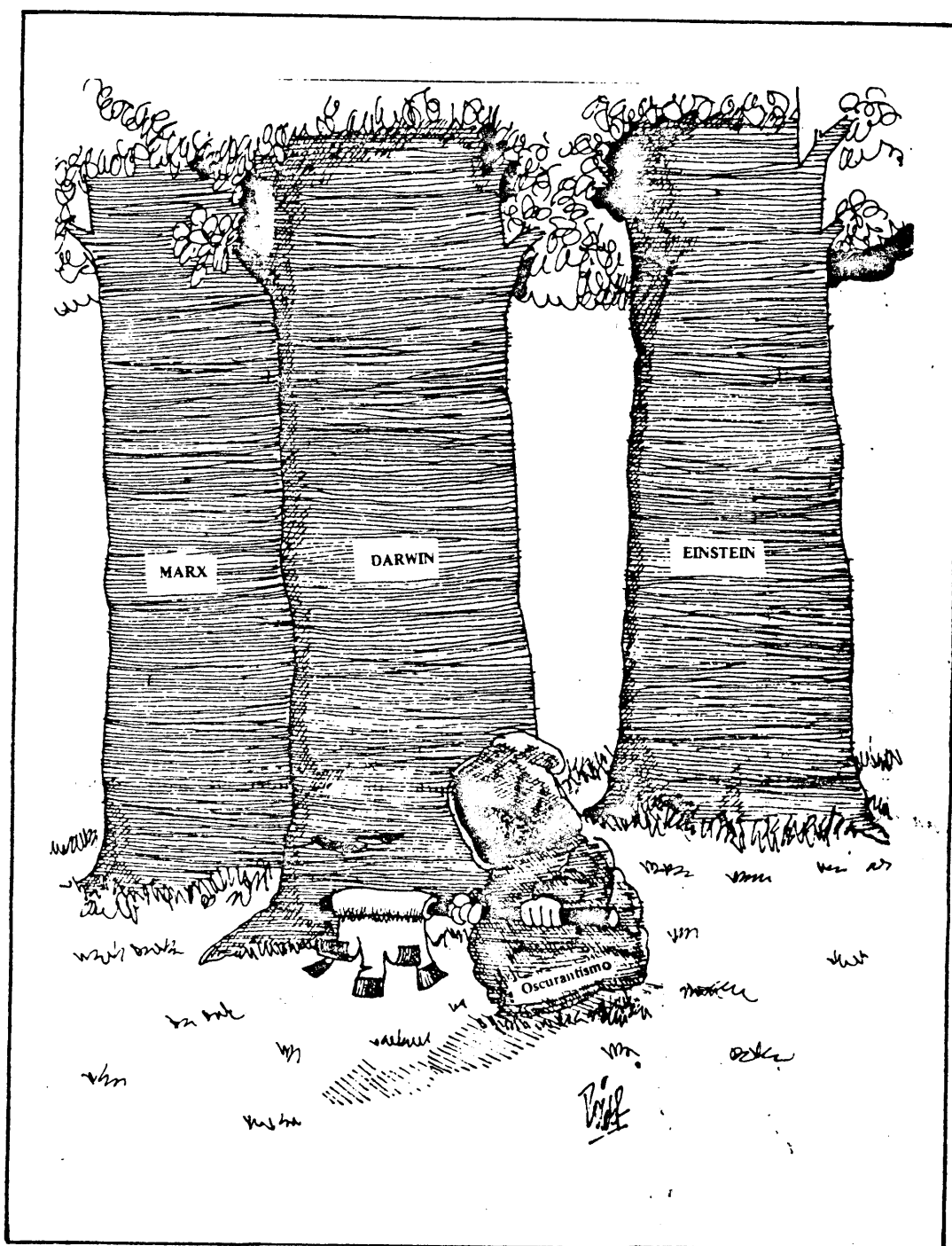
I Ny Teknik nr 32/83 finns en lång intervju med Sven Ove Hansson under rubriken Skeptiker. Sven Ove svarar på frågor bl a om varför föreningen Vetenskap och Folkbildning har bildats och vad den vill åstadkomma.

LC

Per Molander, Alternativa sätt att tänka?
DN 28/8-83. Molander skriver ganska kri-
tiskt om Gottfried Grafströms bok Våra
kvävda kompetenser - idébok för tvärtän-
kare och Kaj Håkansens bok Det oseedda.
Båda kritiserar "det västerländska sättet
att tänka". Håkanson nämner som exempel
vårt sätt att använda rums- och tidskate-
gorier och kallar detta ett lägre vetande.

Han efterlyser en helhetssyn, liknande den
som finns i österländska kulturer och som
sågs representera ett högre vetande. Ge-
nom överskridande kan vi nå detta vetande
och slipper då samtidigt alla etiska kon-
flikter. Molander pekar i sin recension
på faran i detta och på att Håkanson i
sitt resonemang själv använder rumsliga
begrepp.

LC

Den som hugger i "sten"...